

NASR deyir ki...

İnsan ancaq Allahın işığında özünü bilə bilər.

***

...Bilginin ən üstün dərəcəsi Allahı idraktır. Allahı dərk etməyin isə imandan başqa yolu yoxdur, mümkün də deyil. O üzdən imanın qüvvətləndirilməsi önəmlidir. Bu isə Allah qorxusu insanın içinə sindirilmədikcə qeyri-mümkündür.

***

Quran kimi müqəddəs kitablar insan ruhunun tarixiylə doludur.

***

Düşünən kəs üçün gözəllik Əbədi Olana açılan bir qapıdır...

***

Bütün mövcudat Allahın Rəhman adından nəşət etmiş, bütün surələr də yenə bu adla başlamışdır. Bu adlar Allahın rəhmətiylə əlaqəlidir.

***

İnsan təbiətdəki ahəngi və gözəlliyi öz zəifliyinin fərqiylə vararaq Yaradıcının Hikməti qarşısında boyun əyməklə kəşf edə bilər.

***

Allah ilə barışıq olmadığı müddətcə insan özüylə barışıq ola bilməz və özüylə barışıq olmadığı müddətcə də təbiətlə barışıq ola bilməz.

***

İnsanın təbiətə hökm etmək haqqına sahib olması ilahi surətdə yaradılmış olmasından qaynaqlanmaqdadır.

***

Azad bir adam üçün təbiətin gözəlliklərini və Allahın sonsuz elmini, ucalığını düşünməkdən daha dəyərlili heç nə ola bilməz...

***

Müsəlman böyük şəhər və qəsəbələr abadlaşdırmış olsa belə, özünü qanun və ahənginə sayğı duyduğu təbiətin qoruyucusu bilməlidir.

***

Kainat insanla danışır. Dinin özüylə eyni qaynaqdan gələn bir ayətdir kainat.

***

İslamın nə bahasına olursa-olsun qaçdığı da məhz bu prometeyci, titanik və ya mövcudat silsiləsini qırıb Tanrıdan və dünyadan asılı olmadığını bəyan edən üsyankar insan düşüncəsidir.

***

Həm təbiət, həm Quran Allahın təcəllisinə və O-na ibadətə işarət edir.

***

Müsəlmanlar sərhədləri Quran sədasıyla cızılmış bir yerdə yaşarlar...

***

Allah Öz Gözəlliyini seyr etmək üçün Kainatı yaratmışdır.

***

Təbiətlə barışıq olmağın mənəvi nizamla barışıq olmağa bağlı olduğunu kimsə anlamaq istəmir...

***

Mömin insan Allahı Batin olaraq görür. Ruh dünyasına büsbütün laqeyd olan dünyəvi insanın isə gördüyü ancaq Zahirdir.

***

Əgər görmənin anlamını cismani gözün gördüyünün fəvqünə çıxarsaq, görmək – inanmaqdır.

***

Qəlblərimiz Allahı zikr etməklə aydınlanır. O-nu zikr etdiyimiz zaman O da bizi zikr edər. İslam Allahı zikretmə elmidir. İslam Allahı bilmək elmidir. Ən böyük günah Allahı bilməmək, O-ndan qəflət, yəni O-nu unutmaqdır.

***

İnsanlar bir milyon il öncə də ölümlərini gömür və Gözəgörünməz Dünyaya inanırdılar.

***

Bu günün insanları üçün İbrahim, peyğəmbərlər və ya Həzrət İsanın özü bir yana, böyük bir övliya ilə qarşılaşmağın həqiqətdə nə demək olduğunu düşünmək belə çətindir.

* * *

Quranda vurğulanan digər bir cəhət də Ağlın göstəricisi olaraq insan məntiqidir. Məntiq sağlam və taraz olduğu zaman insanı təbii şəkildə Allaha inkardan çox Tövhidə yönləndirir; yalnız arzular onun tarazlığını pozub görüş dairəsini məhdudlaşdıranda yanılma bilər. Yəni məntiq kənar güclər tərəfindən əngəllənmədikcə insanı modern anlamıyla, insan məntiqini aşan hər şeyi rədd etməyə bərabər rasionalizmə yuvarlatmaz, əksinə, tövhidə aparan bir vasitə olar.

* * *

Quranla elm Quranın bu və ya digər ayətini, çox keçmədən dəbdən düşəcək hansı isə bir elmi kəşflə çox da bəsit bir biçimdə qarşılaşdırılaraq uzlaşdırıla bilməz!..

* * *

Başqa bir mədəniyyət kimi yeyib, başqa bir mədəniyyət kimi geyinib və başqa bir mədəniyyət kimi binalar ucaldaraq özünüz ola bilməzsiz.

* * *

Modern insan heyrət duyğusunu itirmişdir; bu, müqəddəslik duyğusunu itirmiş olmasının nəticəsidir. Bu itki elə bir həddədir ki, müasir insan ağlın sirrini necə möcüzəvi olduğundan xəbərsizdir.

* * *

Bu dünyada ifrat rəqabət sürəkli mücadiləyə və mədəniyyət əskikliyi isə dərin sosial-mənəvi yaralara yol açmışdır.

* * *

Qərbin modernizmin hücumları qarşında itirəcəyi ənənəvi keyfiyyətlərə sahib şeylər olduqca azdır; halbuki Şərqdə hər gün istər kitablar, istərsə də radio və ya buldozerlər yoluyla olsun, təhdid altında qalan çox mənəvi dəyərlər vardır.

* * *

Bu gün Qərb insanı üçün Şərq metafizikasının yardımı olmadan öz ənənəsini bütünlüklə ortaya çıxara bilmək hardasa qeyri-mümkündür.

* * *

Mənəvi təlimlər Qərbə nəzərən Şərqdə daha çox mühafizə edilmişdir..

* * *

Qərb bu gün çox ciddi intellektual böhran keçirir. İnsanların bunun fərqinə varmamağının səbəbi – texnologiya və Qərbin hərbi qüdrətidir. Eynən Roma imperatorluğunun son dövrlərindəki kimidir... Qərb fəlsəfi də çəşqinlik içində. Haydegger belə “Qərb fəlsəfəsi bitmişdir” deyirdi. Bir fəlsəfi böhran və onun da yol açdığı dini böhran var. Bunlardan başqa bir də ekoloji böhran var ki, Qərb həyat tərzini, dünyagörüşünü dəyişdirmədiyi müddətcə həmin böhran davam edəcəkdir... Bəli, Qərb böyük bir böhran yaşayır və bu halında Qərbi kor-koranə təqlid etməyə çalışmaq intihar deməkdir.

* * *

Görüləcək ilk iş müqəddəs bir təbiət elmi meydana gətirməkdir.. Belə bir elm bu gün tamamilən sekulyarlaşdırılmış və qətl edilmiş təbiətə müqəddəslik duyğusu dolu baxış bucağından nəzər yetirəcək...

* * *

...İnsanın və digər varlıqların mənşəyi məsələsində mədəniyyət baxımından XIX əsrin təkamül nəzəriyyəsi daha zidd heç nə yoxdur. Təkamül nəzəriyyəsi elm deyil, ancaq elm deyə ortaya atılmışdır; modern elmi dünyagörüşü də ki büsbütün bu nəzəriyyəyə söykənir.

* * *

Təkamül təbiətin çöhrəsindən İlahi Hikmətin son işarətlərini də silmişdir.

* * *

Elmlə mədəniyyətin bir-birindən ayrı olduğu iddiasının təməlinə həmişənin həqiqi mədəniyyəti sındırmaq gerçəyi yatmaqdadır. Bunun ən aşkar özünü bürüzə verdiyi yer müasir biologiyadakı təkamül anlayışıdır.

* * *

Bu günün ən modern antropoloqlarından da rahatca görüldüyü kimi, müxtəlif bəşər mədəniyyətlərində insan haqda bir belə az bilginin var olmasına tarixdə rast gəlinməyib. Afrikanın sehrbazlarının belə (islam müdriklərini hələ bir yana qoyun) insan təbiəti haqda bilgiləri müasir bixevioristlərininkindən daha dərinidir.

***

On yeddinci əsrdə icad edilən sekulyar paradigma da həqiqətin mahiyyəti haqda görüşlər baxımından əslində yalançı bir din idi.

***

Qəlb gözü ki bircə dəfə örtüldü, daha insan haqda əsl bilgiyə yetmək mümkün deyil.

***

Neçə-neçə olduqca sadə ənənəvi xalq hekayəti vardır ki, insan haqda cild-cild statistikalardan daha çox bilgi verir.

***

Müasir sivilizasiya Renessansdan bu yana Qərbdə gəlişdiyi şəkliylə uğursuzluğa düşər olmuş bir təcrübədir.

***

Yer üzü Qərb sivilizasiyasının işlədiyi xətlərin yenidən işlənməsinə indən belə daha qatlanacaq halda deyil.

***

Tanrı işığını öz içlərində görənələr onun təbiət aləmində də əks etdiyini görürlər.

***

Yalnız mənə göyündə bir ulduz olmağa çalışmaq insan dünya ilə ahəng içində yaşaya bilər.

***

Hikmətin ortaq dili itib getdiyindən modernləşmiş insanların, xüsusən müasir dünya ilə Şərq ənənələrinin mənalı bir ünsiyyət üçün heç hansı müştərək zəmini qalmamışdır.

***

Həyatı müqəddəsləşdirmək və müqəddəsata yetmək üçün müqəddəs bir sənət əsəri kimi özümüz də müqəddəs olmalıyıq.

***

İslam mədəniyyəti baxımından dünyanı çirkin, gözəlliyi isə bir lüks olaraq görmək – intihardır.

***

Renessans deyiləndə ilk ağla gələn – islamla daban-dabana zidd prometeyci və titanik ruhun Qərbdə bir daha dirilməsidir, başqa heç nə.

***

Bu modern fəlsəfə, həqiqətən, ənənəvi hikmət qarşısında tam aldanış içində olub Göyü fəth iddiasıyla qopan bir quru gurultudan başqa nədir ki?..

***

Yaygın şəkliylə təkamülçü düşüncələri islam düşüncəsinə yamayaraq islama xidmət etdiklərini sananlar həqiqətdə çox təhlükəli bir çuxura yuvarlanmaqda və islamı müasir insana Allahı unutturmaq məqsədilə XVIII və XIX əsrlərdə uydurulmuş ən təhlükəli ehkamlardan birinə təslim etməkdədirlər.

***

Psixozanalizin təsiri müsəlmanlar arasında bir elə yayılmadığı kimi, indiyəcən ona ehtiyac da hiss edilməmişdir.

***

İslam üçün böyük təhlükə təşkil edən bir “izm” də islam dünyasına marksizmdən daha uzun bir sızma tarixinə sahib... darvinizm, başqa sözlə, təkamülçülükdür... Modernləşmiş müsəlmanların bəlli bir qismi,.. çox təəssüf, Quran ayələriylə təkamül görüşü arasındakı açıq-aydın ziddiyyəti qavraya bilmir.

***

Müsəlmanlar Göyə qarşı gəlmədikləri və ...antimənəviyyətçi humanizmdə pay sahibi olmadıqları üçün nə qədər şükür etsələr, yenə azdır.

***

Əgər ənənəçi bir müsəlman Mikelancelonun müəzzəm heykəlini sıxıcı və rokoko kilsəsini də boğucu qəbul edirsə, bunun səbəbi İslam mədəniyyətinin ruhunda yaradılan Allaha təslimiyyət duyğusu və İlahi Varlığa qarşı özünü yüksəltməkdən duyduğu qorxudur.

***

Artıq islama təhdid olaraq Marks, Haydegger, Rassel və Sartrdan da çox, böyük şəhərlərdəki gənclərə xitab edən Maykl Cekson və Madonnadan bəhs etmək məcburiyyətindəyik.

***

Qərblə bir neçə şərqşünas hər nə qədər Quranın “ilahi” olub-olmadığına dair bəzi şübhələr oyandırmaya çalışsa da, müqəddəs kitab müsəlmanlar üçün hər zaman hərfbəhərf Tanrı kəlamı olaraq qalmışdır.

* * *

İslam Qərb həyat tərzini baxımından deyil, Qərbin İslam dünyasındakı mənəviyyətləri baxımından bir təhdiddir.

* * *

Nə fəcidir ki, müsəlmanların tarix boyunca yəhudiləri qorumalarına və İspaniyanın fəthindən sonra onlara qucaq açmalarına baxmayaraq, yəhudilər Hitlerin barbarlığını müsəlmanlara özü də çox böyük qurbanlar bahasına ödətmişlər.

* * *

Fransa orta əsrlərdə böyük din adamları və ilahiyatçılar yetişdirmiş, xristian sənətinin qiymətli nümunələrini vermişdir; ancaq bu gün fransızların sadəcə onda biri davamlı olaraq kilsəyə gedir. Sorbonada Müqəddəs Fomanın yerini Derrida və ya Fuko, Paris Notr-Damın da yerini Pompidu Mərkəzi tutubdur.

* * *

Fikrən səyahət etdiyim bir yerdə kökü əgər İlahi Həqiqətdə olan fəlsəfəyə tuş gəldimsə, orada özümü evdəki kimi hiss etdim... İlahi hər harada varsa, ora mənim mənəvi yurdumdur.

* * *

İradəni Allaha təslim edərək bilmək həyatın kədər və müsibətlərini belə şirin bir qalibiyyətə çevirir.

* * *

İslam sözü ərəbcə həm təslimiyyət, həm də (ondan qaynaqlanan) barış anlamındadır. Bütün yaradılmışlar bir mənada müsəlmandırlar, yəni təbiətləri etibarilə O'na təslim olmuşlar və azad iradələri olmadığından üsyan edə bilməzlər. Quran vəhyi müstəvisində islam sözü yalnız peyğəmbərin gətirdiyi din anlamında, yaxud yaradılmışların Allaha təslimiyyəti anlamında işlənməyib, eyni zamanda, ümumən hər hansı dini kontekst içində Allaha təslimiyyət anlamına gəlir. Bu üzdən sami təktaqırlılığının atası Həzrət İbrahim Quranda müsəlman olaraq anılmışdır.

* * *

Qərbdən gəlmə bir yığın "izm" ... islam dünyasının torpağı üzərinə çökmüşkən elmlə müsəlmanlar arasında islami metafizika, fəlsəfə və süfiliyin hüduzsuz zəngin mirasından yararlanmaqla bu gün özünü həmən bu yığın altında əzilməkdən qoruya biləcək neçə adam vardır?

* * *

Bu günün islam dünyasındakı ən cansıxıcı meyillərdən biri Qərbdə dəbdə olan hər hansı ideologiyanın mənimsənilib, ona "İslami" etiketinin yapışdırılmasından ibarətdir.

* * *

Hər zaman söylədiyim kimi, işdir şayət islam dünyası bütün gücünü fəlsəfi, irfani və dini araşdırmalar yerinə maddi gücə qovuşmaq üçün xərcələsəydi, dünyanı fəthin yollarını kəşf etmiş olardı...

* * *

Doğrusu, hər neçə on ildə bir modern dünyadakı aqnostik və ateist əxlaqçıların qayəsi dəyişməkdədir; bu insanlar Allahı unutduqları bir dünyada yaşaya bilmək üçün "əxlaqi bir səbəb" axtarırdırlar.

* * *

Müsəlmanların xristianları öldürdüyündən yüzlərlə qat daha artıq müsəlmanı öldürmüş olan bir mədəniyyətin islamı zorbalıq dini deyərək günahlandırması misli-bərabəri görünməmiş bir ikiüzlülükdür.

* * *

Əslində XX əsrdən sonra dinin zorbalığın başlıca qaynağı olduğu şəkildə bir iddianı kimsə irəli sürməməlidir. Rusiyadan Almaniyaya qədər on milyonlarla insan kommunizm, nasizm və faşizm tərəfindən öldürüldükdən sonra bunu necə söyləmək olar? Stalinin qətliaqları, Amerikanın Naqasaki və Hiroşima ilə Drezdeni bombalamağı, almanların Polşadakı insanları öldürmələri... Bütün bunların yanında din savaqları heç nədir.

* * *

Bu gün dünyanın yaşadığı iqtisadi böhranın üzərini bir azca qazısaq, mədəniyyətin mərkəzindəki insan tipinə gedib çıxırıq. Kamil olmağa çalışan insan tipinin yerinə həris, mütəkəbbir insan tipi qoyulmuş, hər şeyin qaynağı olaraq insan qəbul edilmişdir. Yaşadığımız ekoloji böhrandan əxlaqi dəyərlərin aşınmasına və iqtisadi böhranlara bütən sıxıntılıların qaynağı burdadır.

* * *

Gözəlliğin çirkinliyə, ahəngin nizamsızlığa necə hakim olduğunu görmək üçün mizanı insan əliylə pozulmamış təbii aləmi seyr etmək yetər.